

Makar som delar på kakan

av

Jenny Säve-Söderbergh,
Docent i nationalekonomi,
Stockholms universitet,
Institutet för social forskning

Rapportens resultat i korthet:

- Få makar väljer aktivt mer jämställda pensioner i de val som ges inom pensionssystemet
- Valen som görs ger mer jämställda pensioner
- Idag ineffektiv utformning av valen och informationen runt dem

Rapportens förslag:

- Vad behövs ändras? Väljare behöver göras mer kompetenta – ändra på hur informationen ges
- Ta hjälp av forskare inom beteendekonometri: testa olika info och ”nudging” som kan effektutvärderas

Presentation av mig

- **Lång erfarenhet av forskning om könsskillnader i olika ekonomiska beteenden**
- **Bland annat inom premiepensionsvalen: val av risktagande**
- **Finansiell förmåga**
- **löneförhandling**
- **Utöver detta: utredare på Inspektionen för Socialförsäkringen är jag halvtid**

Pensioner blir ojämställda

- Pensionssystemet är könsneutralt
- Men olika arbetsmarknadsval och traditionell uppdelning av ansvar för barn och hem ger könsskillnader i nuvarande och framtida pensioner

Maken eller makans pension viktig

- Viktigt - inkomsten som pensionär bestäms även av en partners inkomst om man lever i parförhållande
- Pensionsinkomst individuell: ärvs ej, delas ej vid skilsmässa
- Måste justeras av makarna

Två val som justerar fördelningen

1. Överföra pensionsrätter
2. Välja ett efterlevandeskydd
 - Inkomstskydd vid skilsmässa och vid en av makarnas bortgång
 - Ger mer jämställda pensioner om till förmån för den med lägst inkomst (oftast kvinnan)
 - Mest betydande om makarna har/haft olika inkomst

Problemet inte nytt

- Att individualiserade pensioner får negativa konsekvenser för främst kvinnor är inte nytt
- Fanns förslag om valbar likadelning av alla pensionsrätter
- Men till följd av bl.a. icke-förutsägbara konsekvenser blev det valbart bara inom premiepensionssystemet.

Krävs aktiva val

- aktivt *välja bort* det förvalda
- beteendeekonomisk forskning visar att många har svårt att fatta ekonomiska beslut kring sin pension
- Lägg till: maken/makans perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv...

Fakta om valen

Pensionsöverföring

- överföra ett års intjänade pensionsrätter till en make/maka eller registrerad partner
- Kostnad: schablon på 6 % av pensionsrättens värde

Efterlevandeskydd

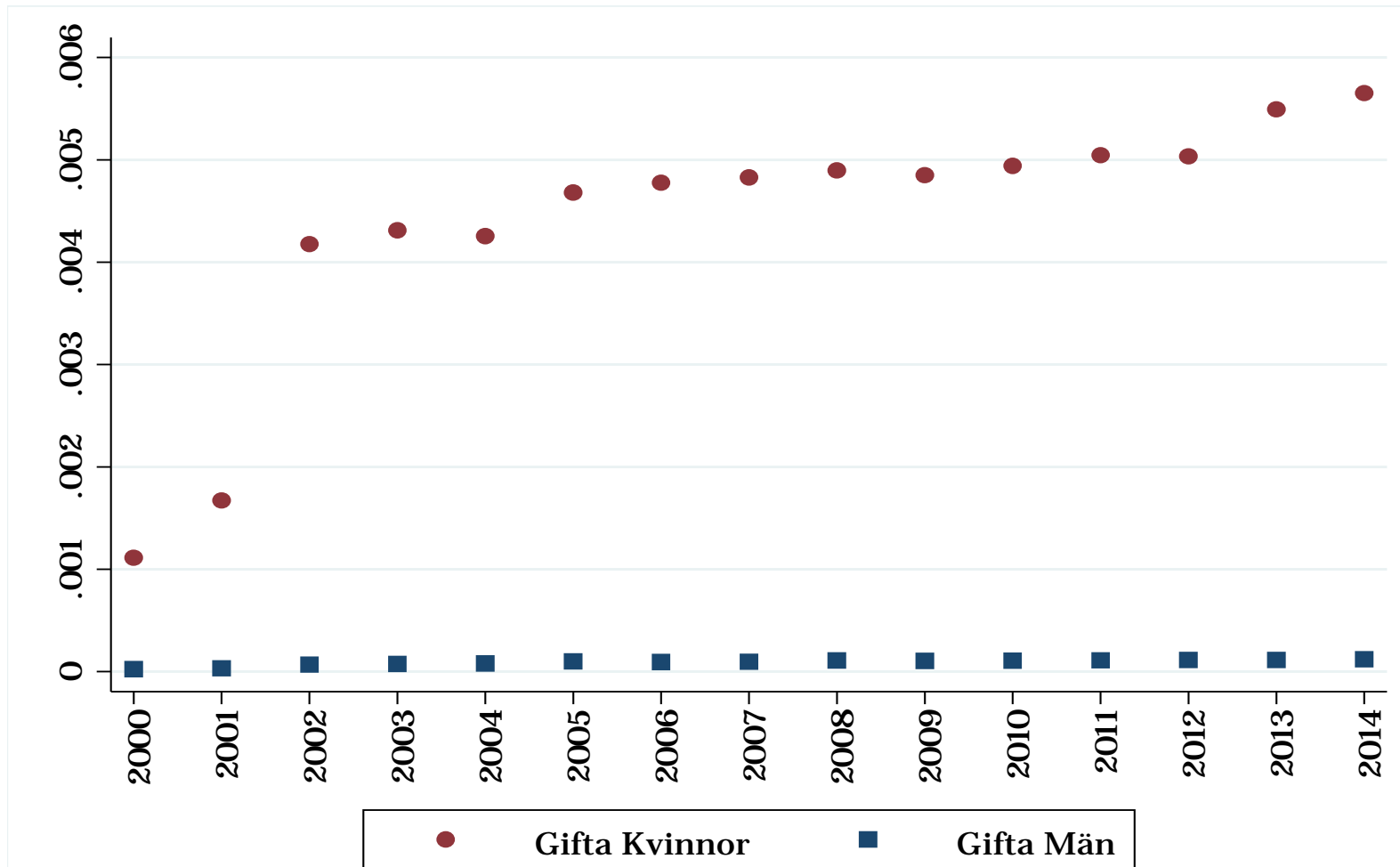
- teckna ett efterlevandeskydd för premiepensionen till make, maka, sambo eller registrerad partner
- Kostnad: varierar 7-40% av pensionsrättens värde

Resultat 1

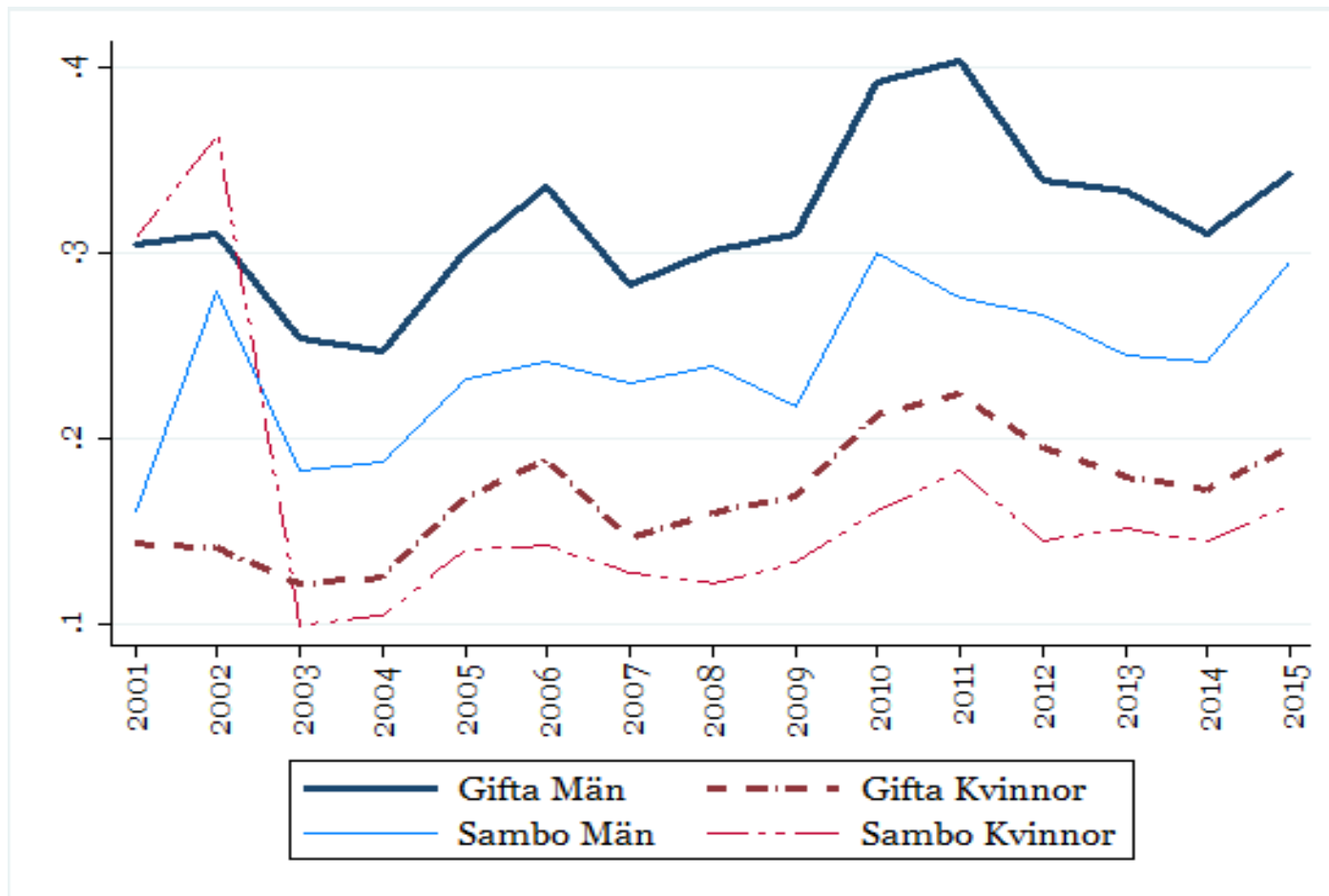
Få väljer!

- 99,5 % av makar överför inte
- 70-85 % av makar väljer inte efterlevandeskydd

Figur 1. Andelen som mottagit premiepensionsrätter, 2001-2015

Figur 2. Andelen som väljer efterlevandeskydd, 2001-2015

Resultat 2

De val som görs är utjämnande

- Från *man till kvinna* oavsett inkomst m.m.
- Vanligare om *olika relativinkomst*
- Vanligare om *höginkomsttagare*

Bild 3

Bild 4

Bild 5

Systemet fungerar ineffektivt

- om man vill uppnå mer betydande effekter på jämställda pensioner
- beredningsarbetet till förslaget att låta premiepensionen vara överförbar angav: *"Det är samtidigt viktigt att utjämningstanken inte endast blir en illusion"* (se prop. 1997/98:151).

Vad kan man göra?

- 1) Ändra systemet genom förvalet
- 2) Behåll systemet men gör väljare mer kompetenta

1. Ändra systemet genom förvalet

Förvald likadelning av pensionsrätter och efterlevandeskydd för makar

- Konsekvenser för den passive väljaren:
 - + mer jämställda pensioner
 - oanade (stora) ekonomiska konsekvenser
 - snedvridda incitament kring eget arbete

2. Behåll systemet men ge effektiv information

- Saknas kunskap och information
- Utforma nya satsningar med avstamp från kunskap inom beteendekonomi
- Mest väsentliga är *hur* info ges - bör utformas enligt vetenskaplig metod för effektutvärdering

Avgränsningar

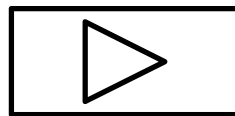
- Analys av liten inkomstkälla: men 10-årig överföring kan ge runt 800 - 1000 kronor och efterlevandeskydd ca 2000 - 3000 kronor per månad.
- Endast individer i par berörs; inte nödvändigtvis de mest behövande

Slutsatser

- Få väljer men med de val som görs uppnås mer jämställda pensioner
- Viktigaste förslaget: Behåll systemet men ändra *hur* informationen ges
- Ta hjälp av beteendeeconomisk forskning: testa olika info och "nudges".
- Förstås bara en del av problemet med jämställda pensioner! Men systemet finns - gör så bra som möjligt!

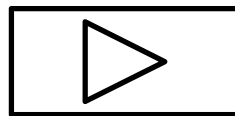
Av alla gifta makar år 2015 – vilka fick en överföring?

- Kvinnor
- Höginkomsttagare
- Med betydligt lägre inkomst än maken
- Runt 55 år
- Högutbildad make

Vem väljer efterlevandeskydd?

- Män
- Giftna
- Höginkomsttagare
- Tjänar betydligt mer än maken
- Förmodat högre finansiell kunnighet: har aktier eller fonder, högre finansiell förmögenhet.

Av alla mottagare, vem får flest överföringar under 10 år?

- Kvinnor
- Höginkomsttagare
- Med betydligt lägre inkomst än maken
- 45-54 åringar

